

2. Рудик В. Розвиток системи пенсійного забезпечення в західноєвропейських країнах. *Економіка України*. 2012. № 10. С. 73.

Ништа Оксана Миколаївна
Секретар Мильнівської сільської ради
Зборівського району Тернопільської області

БЮДЖЕТНЕ ПЛАНУВАННЯ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ: ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ

Причиною погіршення бюджетної забезпеченості територіальних громад в останні роки більшість експертів називає відсутність коштів у державній скарбниці та уповільнення темпів економічного розвитку країни. Проте, не слід забувати і про порядок бюджетного планування та його якість. Водночас, саме поглиблення фактичних дисбалансів між запланованими доходами та доведеними для виконання видатками призводить до формування такого колосального дефіциту місцевих бюджетів. Проблеми бюджетного планування в Україні пов'язані з: відсутністю прозорості бюджетного процесу; низьким рівнем виконавчої дисципліни та низькою якістю нормативно-правової бази; недосконалим механізмом розрахунку дохідної бази бюджетів всіх рівнів; неадекватними інструментами планування видатків. Усі ці проблеми створюють ризики ефективного функціонування місцевих бюджетів, а тому потребують детального вивчення і дослідження.

Бюджетне планування на місцевому рівні – це науково обґрунтований процес визначення джерел створення і напрямів використання бюджетних ресурсів адміністративно-територіальних одиниць з метою забезпечення стабільного економічного й соціального розвитку окремих територій. Недооцінка ролі бюджетного планування, як правило, супроводжується негативними наслідками, зокрема посиленням податкового тиску, зниженням

рівня економічної активності та скороченням фінансової бази бюджетів різних рівнів у майбутньому, безконтрольному використанні бюджетних коштів тощо.

Планування доходів місцевих бюджетів відіграє вирішальну роль у процесі складання бюджетів, адже від їх наповнення залежить рівень виконання органами місцевого самоврядування власних і делегованих повноважень. Динаміка доходів місцевих бюджетів у період 2016-2018 рр. вказує на їх поступове зростання з 366,14 млрд. грн. до 562,42 млрд. грн. Рівень виконання планових показників є досить високим і за аналізований період лише у 2018 р. планові значення не було досягнуто і рівень виконання місцевих бюджетів за доходами становив 99,5%. У наступні роки характерним для місцевих бюджетів є перевиконання дохідної частини на 7% та 6,8% відповідно.

Основою формування дохідної частини місцевих бюджетів України є міжбюджетні трансферти, які становлять 53,15% усіх доходів місцевих бюджетів. У складі міжбюджетних трансфертів більше 96% займають субвенції, зокрема: освітня, медична субвенція та субвенція на надання пільг і житлових субсидій. Планування цих субвенцій здійснюється за формулою з урахуванням таких показників, як: кількість учнів, наповнюваність класів, коригуючи коефіцієнти приведення (освітня субвенція); кількість населення адміністративної одиниці, коригуючи коефіцієнти, що враховують відмінності у вартості надання медичних допомоги (медична субвенція). Зазначимо, що частка міжбюджетних трансфертів у розмірі більше 53% усіх доходів місцевих бюджетів свідчить про значну залежність місцевих бюджетів від фінансової допомоги з державного бюджету.

Ще одним вагомим джерелом наповнення місцевих бюджетів є податкові надходження, частка яких становить 41,3 %. Абсолютні показники податкових надходжень за період 2016-2018 рр. характеризуються поступовим зростанням з 146,9 млрд. грн. до 232,53 млрд. грн. або на 85,63 млрд. грн., що становить 158,2%. У складі податкових надходжень 59,4% займає ПДФО та 26,2% – місцеві податки і збори. Найбільшими обсягами надходжень у складі місцевих

податків і зборів вирізняються податок на майно (59,05%) та єдиний податок (40,66%) [1].

Офіційні трансферти та податкові надходження складають близько 93,5% усіх доходів місцевих бюджетів.

Видатки місцевих бюджетів сформовані для виконання власних і делегованих повноважень місцевими органами влади. Динаміка цих видатків характеризується щорічним зростанням. Так, у період 2016-2018 рр. їх обсяг зріс на 220 млрд. грн. (з 350,5 млрд. грн. до 570,5 млрд. грн.). Рівень виконання місцевих бюджетів за видатками вказує на їх постійне недовиконання в межах 4-11%. Найбільшу частку в структурі видатків місцевих бюджетів займають видатки соціального призначення (78,71%): освіта, соціальний захист і соціальне забезпечення, охорона здоров'я та духовний і фізичний розвиток.

Розглядаючи бюджетне планування видатків місцевих бюджетів за економічною класифікацією слід відмітити, що найбільшу частку в них займають поточні видатки (84,97%). Динаміка цих видатків є зростаючою у часі. У складі поточних видатків найбільшими за обсягом є видатки на оплату праці і нарахування на неї (33,18%), а також видатки на соціальне забезпечення (28,47%).

Позитивним моментом у складі видатків місцевих бюджетів за економічною класифікацією є те, що в останні роки суттєво зросли капітальні видатки. У складі цих видатків більше 90% займають видатки на придбання основного капіталу.

Державна політика у сфері бюджетного планування у зарубіжних країнах здійснюється із врахуванням особливостей соціально-економічного розвитку країни, її адміністративно-територіальних одиниць, важливості перетворення бюджетного планування на дієвий інструмент економічного зростання, узгодження бюджетно-податкової політики із основними завданнями стратегічного розвитку економіки. Посилення якісного рівня вітчизняного бюджетного планування з врахуванням відповідного світового досвіду сприятиме дієвим інституційним перетворенням суспільного розвитку.

Програмно-цільовий метод є одним із основних методів управління державними коштами у середньостроковій перспективі, і спрямований на розробку бюджетних програм, орієнтованих на кінцевий результат. Використовуючи даний метод бюджетного планування, державні фінансові інститути здійснюють формування показників бюджету на довго- і середньостроковий період з метою досягнення цілей, визначених відповідно до стратегічних пріоритетів економічного та соціального розвитку країни.

Зазначений підхід до планування бюджету сприятиме реалізації сукупності заходів, спрямованих на підвищення ефективності та результативності бюджетних асигнувань, забезпечить достатній рівень прозорості прийняття рішень у сфері державного фінансового регулювання.

Система бюджетного планування потребує подальшого вдосконалення за рахунок розвитку інституційних засад бюджетного процесу. Модернізація бюджетних програм має відбуватися завдяки розширенню стратегічних цілей, досягнення яких покладено на головного розпорядника бюджетних коштів. Важливим є запровадження у процес бюджетного планування механізму розробки щорічних доповідей головними розпорядниками бюджетних коштів про досягнуті результати, здійснення їх оцінки.

Програмно-цільовий метод планування потребує удосконалення у сфері застосування механізму оцінки ефективності та моніторингу виконання Бюджетних програм. Важливим є запровадження методологічних підходів до визначення рівня ефективності бюджетної програми на основі системи розрахунку кількісних і якісних показників та оцінювання програми за результатами виконання. Зазначене дозволить формалізувати порядок ухвалення рішень про необхідність планування бюджетної програми у державному бюджеті на наступний бюджетний період, виходячи з соціально-економічної результативності її виконання.

Вагомим є розроблення та запровадження оцінки виконання програм шляхом порівняння результатів виконання бюджетних програм між розпорядниками коштів та головними розпорядниками коштів, визначення

найбільш ефективних бюджетних програм, планування показників на наступний бюджетний період на основі фактичного виконання в минулому періоді.

З метою визначення у середньостроковій перспективі соціально-економічного ефекту реалізації програми на етапі планування та за результатами виконання бюджету потребується запровадження результативного показника ефекту, який характеризує корисність впровадження програми для розвитку відповідної галузі, відображає вплив на соціально-економічне зростання у середньостроковому періоді, що надасть можливість підвищити якісний рівень управління бюджетними програмами.

Доцільність реалізації бюджетної програми має ґрунтуватися на основі кінцевих стратегічних цілей, передбачених планами діяльності головного розпорядника бюджетних коштів. Для досягнення достатнього рівня бюджетної результативності важливим є упорядкування та оптимізація кількості бюджетних програм, зокрема шляхом складання головними розпорядниками бюджетних коштів плану діяльності на наступні за плановим два бюджетні періоди відповідно до середньострокових пріоритетів.

Ефективним напрямом бюджетного планування є практика бюджетних слухань, яка передбачає не лише звітування місцевих фінансових органів про виконання бюджету адміністративно-територіальних одиниць, але і участь громадськості у процесі складання проектів місцевих бюджетів на середньострокову перспективу.

Перспективне бюджетне прогнозування є важливим інструментом державного регулювання економіки і соціальних процесів, оскільки обґрунтовує напрями використання бюджетних коштів у майбутньому з урахуванням визначених цілей та пріоритетів соціально-економічного розвитку країни.

Список використаних джерел:

1. Звіти про виконання місцевих бюджетів України у 2016-2018 рр. URL: <http://treasury.gov.ua/> (дата звернення: 16.08.2019).